

Diskurz o rodovej inklúzii a jeho vplyv na výučbu gramatického rodu: niekoľko poznámok k novým rodovo inkluzívnym gramatickým pravidlám

Zuzana Puchovská 

Abstract

The Discourse on Gender Inclusion and Its Impact on Teaching Grammatical Gender: A Few Notes on New Gender-Inclusive Grammatical Rules. *The aim of this paper is to reflect on the impact of gender-inclusive discourse on techniques for teaching grammatical gender in French. Gender-balanced language and a gender-inclusive approach are the subject of lively debate in French social, cultural, and linguistic spheres, which is beginning to influence the techniques used to teach the formation of the feminine gender in education. First, the article will define and delimit this concept in relation to a number of other concepts, such as feminist pedagogy, inclusive education, queer pedagogy or tolerant pedagogy. In the second part of the article, she will clarify the issue of gender-balanced language in France and its forms and focus on specific examples of gender-inclusive techniques or grammatical rules in teaching grammatical gender in French. She will also reflect on the impact that this phenomenon may have on the process of language acquisition itself and on its effective mastery by students.*

<https://doi.org/10.53465/JAP.2025.9788022552806.423-435>

Keywords: gender-inclusive approach, inclusive education, grammatical gender, gender-inclusive grammatical rule, language acquisition.

Kľúčové slová: rodovo inkluzívny prístup, inkluzívna edukácia, gramatický rod, rodovo inkluzívne/vyvážené gramatické pravidlo, osvojovanie si jazyka.

Úvod

Pri výučbe cudzieho jazyka nastane nevyhnutne situácia, keď učiteľ musí úplne prirodzene žiakom vysvetliť, objasniť alebo opísať tvorenie ženského rodu, resp. sa musí zaoberať otázkou gramatického rodu ako takého a jazy-

kovými podobami, ktoré gramatický rod v danom jazyku má. Ide teda o bežnú súčasť osvojovania si cudzieho jazyka a z hľadiska komunikácie o dôležitú znalosť, bez ktorej by bolo dorozumievanie v danom cudzom jazyku obtiažne.

Otázka gramatického rodu ako jazykovej kategórie sa však dnes veľmi silno spája s otázkou rodu, kde rod možno vnímať ako teoretický koncept alebo konštrukt odkazujúci na oblasť výskumu humanitných a spoločenských vied, v ktorej sa z rodovej perspektívy skúmajú mnohé témy, ako napríklad sexualita, rodina, škola, práca, kultúra alebo politika (Angeloff & Mosconi, 2014: 21). Botíková a kol. (2014) opisuje rod ako sociálnu konštrukciu, ktorá predpokladá isté očakávané sociálne roly, správanie, ale aj predsudky, stereotypy či hodnotenia. Dončevová uvažuje v tom duchu, že rod ako sociálno-kultúrna kategória „poskytuje nielen slobodu voľby prežívania prítomnosti na základe vlastných očakávaní, ale aj nebinárnosť rešpektujúce alternatívy k dualizmu mužsko-ženského sveta“ (Dončevová, 2025: 7) a jej výhodou je, že zastupuje všetky rody, čo pojmy mužskosť a ženskosť nedokážu. Zároveň sa problematika rodu v takomto ponímaní stala súčasťou politického a ideologického diskurzu, najmä z hľadiska rodovo inkluzívneho prístupu, ktorého cieľom je „vytvoriť priaznivé príležitosti v osobnom aj pracovnom živote, vo všetkých spoločenských oblastiach. S predpokladom aktívnej účasti rôznych rodov na spoločenskom živote a rešpektu voči všetkým ľuďom bez akýchkoľvek obmedzení“ (Dončevová, 2025: 7). Je zjavné teda, že gramatický rod ako jazyková kategória a rod ako politický, ideologický a sociálno-kultúrny koncept nie je to isté.

Gramatický rod predstavuje totiž komplexný morfológicko-syntaktický jazykový fenomén a jeho realizácia v jednotlivých jazykoch je rôznorodá. Jedine životné podstatné mená sú z hľadiska gramatického rodu motivované prirodzeným biologickým rodom, rod ostatných podstatných mien je arbitrárny. Sú aj jazyky, ktoré gramatický rod vôbec nemajú, ako napríklad finčina alebo maďarčina, resp. poznáme jazyky s dvoma rodmi (mužským a ženským), takým jazykom je francúzština, a jazyky s tromi rodmi (mužský, ženský a neutrum) ako slovenčina, resp. nemčina. Je všeobecne známe, že diskurz o rodovej inklúzii a rodovo inkluzívny prístup v spoločnosti zasiahol aj uvažovanie o gramatickom rode a celkovo uvažovanie o používaní jazyka. Svedčí o tom veľmi živá diskusia o rodovo vyváženom jazyku, resp. o inkluzívnom písaní. Najnovšie sa takýto jazyk označuje aj ako neutrálny.

Keďže predmetom záujmu je v tomto článku francúzsky jazyk, pozornosť upriamime práve na gramatický rod v tomto jazyku, ktorý sa v duchu rodovo vyváženého jazyka problematizuje v troch rovinách: po prvé, ide o otázky feminizácie životných podstatných mien (predovšetkým mien povolania a funkcií), po druhé, táto diskusia sa premietla do značného súboru

grafických foriem a znakov, ktorých funkciou je v písanej podobe zahrnúť všetky rody, a nakoniec sa uvažuje o neutralizácii. Vznikajú tak nové tvary slov, ktoré majú označiť nielen mužský a ženský rod, ale aj všetky ostatné sexuálne identity.

Naším cieľom je však zamyslieť sa nad vcelku novým javom, ktorý možno pozorovať v súvislosti s rodovo vyváženým jazykom, resp. politicko-ideologickým diskurzom o rodovej inklúzii, a tým sú rodovo vyvážené didaktické techniky výučby gramatického rodu. Zameriame sa na výučbu francúzskeho jazyka ako cudzieho jazyka a na konkrétnych príkladoch ukážeme, ako takéto techniky vyzerajú a ako môžu vplyvať jednak na osvojovanie si francúzskeho jazyka žiakmi, jednak na jazykové mechanizmy a princípy a nakoniec na samotných učiteľov daného jazyka. Didaktici Manconi a Sheeren (2020) nazývajú tieto techniky *nesexistické*. Úvahu rozvineme v dvoch častiach. Najskôr ozrejníme pojem rodovo vyvážená didaktická technika v kontexte rodovo inkluzívnej edukácie, feministickej či queer pedagogiky, ktoré tiež vznikli pod vplyvom diskurzu o rodovej inklúzii. Zároveň navrhne termín *rodovo inkluzívne gramatické pravidlo*, keďže sa nám zdá, že nové techniky výučby gramatického rodu zasahujú do morfolologickej stavby francúzskeho jazyka a zaužívaných pravidiel, mechanizmov či princípov tvorenia ženského rodu. Ukazuje sa teda, že diskurz o rodovej inklúzii môže zasiahnuť jazyk aj v jeho morfolologickej podstate. V druhej časti príspevku objasníme fenomén feminizácie vo francúzštine, keďže ešte do roku 2019 nebolo možné oficiálne vytvoriť ženský rod od všetkých podstatných mien označujúcich povolania a funkcie¹, a zameriame sa na konkrétne príklady nových rodovo vyvážených gramatických pravidiel práve v oblasti tvorenia ženského rodu. Poukážeme teda na fakt, že proces feminizácie podstatných mien vôbec nie je vo francúzštine jednoduchý jazykový fenomén.

Rodovo vyvážená didaktická technika, resp. pravidlo v kontexte rodovej inklúzie a inkluzívnej edukácie

Diskurz o rodovej inklúzii sa okrem iného dotýka aj vzdelávania a výchovy v školskom prostredí, s čím súvisí napríklad dokument Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky *Stratégia inkluzívneho*

¹ Francúzska Akadémia oficiálne prijala možnosť tvorenia ženského rodu prakticky pre všetky podstatné mená povolaní a funkcií 28. februára 2019. Správa Francúzskej Akadémie je dostupná na: <https://www.academie-francaise.fr/actualites/la-feminisation-des-noms-de-metiers-et-de-fonctions>.

prístupu vo výchove a vzdelávaní, v ktorom sa tento prístup definuje nasledovne (2021: 7):

Inkluzívne vzdelávanie je vzdelávanie a výchova všetkých učiacich sa, realizované na základe rovnosti príležitostí a bez diskriminácie podľa pohlavia, pôvodu, etnickej, kultúrnej, náboženskej a jazykovej príslušnosti, socioekonomického statusu ich rodín, spôsobu života, zdravotného a emocionálneho stavu, úrovne nadania či príslušnosti k majoritnej alebo akejkoľvek minoritnej spoločenskej skupine.

Vidíme, že inkluzívny prístup je v našom kontexte veľmi široký pojem a zohľadňuje v podstate všetky formy znevýhodnenia z hľadiska vzdelávania a výchovy. Inými slovami možno povedať, že tento pojem definuje prístup, vďaka ktorému všetky deti bez ohľadu na svoje (sociálne, fyzické a mentálne) predpoklady majú rovnaké šance na osobný rozvoj v procese edukácie (Dončevová, 2025: 60). Vo francúzskom vzdelávacom systéme existuje pojem *école inclusive*² [inkluzívna škola], ktorého obsah je však oveľa užší, označuje totiž proces inklúzie žiakov so špeciálnymi potrebami, s poruchami učenia sa či s iným typom mentálneho alebo fyzického znevýhodnenia. Otázka rodovo vyváženého prístupu vo vzdelávaní a výchove sa vo Francúzsku vníma oddelene, pojem *inkluzívna škola* ho nezahŕňa. Existujú však pojmy ako *inkluzívna pedagogika* či *tolerantná pedagogika*, (Richard, 2019), ktoré zohľadňujú práve problematiku rodovo vyvázenej edukácie.

My sa zameriame špecificky len na rodovo vyvážený prístup vo vzdelávaní a výchove, a na to, ako sa tento prístup premieta do vyučovacieho procesu. Najskôr je však potrebné uviesť, že rodovo inkluzívnou edukáciou sa zaoberá predovšetkým *feministická, rodovo citlivá pedagogika*, v rámci ktorej sa od 90. rokov 20. storočia tvorí *gejská a lesbická pedagogika*. Aj napriek tomu, že tieto pedagogiky majú veľa spoločných tém, vo zvýšenej miere reflektujú otázku sexualit a sexuálnych identít v školstve, vo výchove a vzdelávaní (Krištofová 2012). Predmetom skúmania týchto pedagogík je prítomnosť a zastúpenie otázok heteronormativity a heterosexizmu v učebniciach a osnovách, uvažuje sa tiež o nových metódach výučby, hodnotia sa práva a participácia lesbických učiteliek a gejských učiteľov vo vyučovacom procese a prehodnocuje sa napríklad aj úloha sexuálnych identít a sexualit v komunite triedy (Krištofová, 2012: 38). V tomto duchu možno teda chápať aj tzv. *queersku (kvír) pedagogiku*, ktorá sa aj vo francúzskom

² Podľa *Eduscol* (oficiálny portál Ministerstva školstva Francúzskej republiky určený na podporu zamestnancov a odborníkov v oblasti vzdelávania), <<https://eduscol.education.fr/1137/ecole-inclusive>>.

a frankofónnom kontexte dostáva do popredia, no predstavuje tu skôr nový spôsob vnímania *normy*. Zjednodušene možno tento nový spôsob vnímania *normy* objasniť tak, že ide o snahu zahrnúť do nej aj tie osoby, ktoré sú z nej zvyčajne vyčleňované (Richard, 2019: 113). Vo vyučovacom procese sa nové chápanie normy môže objaviť v zmene pedagogického prístupu napríklad tak, že učiteľ pripraví didaktický materiál, ktorý vyvoláva *nepohodlie*. Takýto materiál alebo obsah môže potom umožniť lepší prístup k obsahom učenia, ktoré sa považujú za ťažké alebo citlivé z hľadiska sexuálnej identity (Lebrec et al., 2024). Uvedené autorky označujú takúto prípravu materiálu ako *queerizácia didaktického obsahu* [la queerisation des contenus de cours] a proces ilustrujú na príprave materiálu pre výučbu francúzskeho jazyka ako cudzieho jazyka, ktorý obsahuje nebinárne osobné zámeno *iel*³. Takýto materiál má teda charakter *anti-normy* (zahŕňa do výučby aj nebinárne osoby), keďže nebinárne zámenná nie sú z hľadiska gramatickej normy súčasťou výučby vo Francúzsku. Možno teda konštatovať, že rodovo citlivá pedagogika upriamuje pozornosť okrem iného na potrebu uvažovať o „vlastnej rodovej identite“ a o tom, akú úlohu zohrávajú „rodové stereotypy v názoroch a postojoch“. Takáto úvaha môže potom „pozitívnym spôsobom ovplyvniť nielen osobnostné charakteristiky vyučujúcich, ale aj ich voľbu didaktických prístupov a celkovú atmosféru v triede“ (Dončevová, 2025: 61). Inými slovami cieľom rodovo inkluzívneho prístupu je nastoliť nielen povedomie o rovnocennosti medzi mužmi a ženami a potrebu prekonať k nim sa viažuce rodové stereotypy, ale zahrnúť do vzdelávania aj nebinárne osoby, resp. osoby iných sexuálnych orientácií.

V takto nastolenom teoretickom rámci je však potrebné zamyslieť sa nad tým, čo presne znamená *rodovo vyvážená didaktická technika*, resp. *rodovo inkluzívne gramatické pravidlo*, predmet záujmu nášho skúmania. Ukazuje sa totiž potreba dôkladne rozlíšiť na jednej strane rodovo inkluzívne edukačné materiály či pomôcky a na druhej strane didaktickú techniku alebo gramatické pravidlo, ktoré by zohľadňovalo diverzitu sexuálnych orientácií či prítomnosť a rovnocennosť žien v spoločnosti. V kontexte výučby cudzích jazykov, konkrétne francúzskeho jazyka, musíme teda rozlíšiť didaktický materiál a jeho obsah (napríklad učebnica, cvičenia, texty na porozumenie, nahrávky a pod.) a pravidlá či didaktické techniky, ktoré vysvetľujú

³ Vo francúzštine nebinárne zámeno *iel* figuruje v elektronickom slovníku *Le Robert* (<https://dictionnaire.lerobert.com/definition/iel>). Ostatné slovníky ho neuvádzajú, nemožno teda povedať, že ide o oficiálne prijatie tohto zámena. V slovenčine sa používa termín *neutrálne osobné zámeno*, resp. *bezrodové zámeno*. Tvar takéhoto zámena však nie je ustálený, resp. neexistuje jeho oficiálne prijatie. V rámci neoficiálnych príručiek (napríklad *Nebinárna príručka* Victory Vargicovie, 2022) sa uvažuje o tvare *en* alebo *one*, zaznamenaný bol aj tvar *onô*.

a pomáhajú pochopiť princípy fungovania daného jazykového systému, napríklad *morfologickú tvorbu ženského gramatického rodu*.

Konštatujeme však, že veľká pozornosť sa z hľadiska rodovo vyváženého prístupu venuje predovšetkým obsahom didaktických materiálov a tomu, ako sa v nich muž a žena zobrazuje, a do akej miery v nich rodové stereotypy stále pretrvávajú. Zároveň sa pozornosť venuje tomu, ako k týmto materiálom pristupuje učiteľ, ako s nimi narába a pracuje v rámci vyučovania, a tiež ako svojim prístupom vplýva na žiakov. Lignon uvádza, že vo Francúzsku sa výskum učebníc a didaktických materiálov z hľadiska rodových stereotypov začal už koncom 70. rokov aj pod vplyvom silnejúcich feministických hnutí (Lignon a kol., 2013), a tento výskum pretrváva dodnes, o čom svedčí aj webový portál *Canopé*⁴ (pod záštitou Ministerstva školstva Francúzskej republiky), ktorý učiteľom ponúka školenia, podporné materiály a rôzne iné aktivity týkajúce sa rodovo vyváženého prístupu v triede. O stále aktuálnej potrebe dekonštrukcie rodových stereotypov v rámci výučby cudzích jazykov hovoria aj autori Meseguer Paños a Abraham (2025). Uvažujú napríklad o komikse ako o dobrom didaktickom prostriedku na analýzu a dekonštrukciu rodových stereotypov:

Komiks sa vďaka jedinečnému spojeniu textu a obrazu ukazuje ako mimoriadne účinné médium na skúmanie a spochybňovanie rodových stereotypov. Okamžitá vizualizácia postáv a kontextov prostredníctvom ilustrácií (fyzické charakteristiky, oblečenie, mimika a držanie tela) umožňuje rýchlu identifikáciu rodových rolí, zatiaľ čo interakcia medzi textovými (rozprávanie, dialógy) a vizuálnymi prvkami ponúka hlbokú a nuansovanú analýzu, ktorá poukazuje na rozpory alebo komplementaritu medzi tým, čo sa hovorí a čo sa ukazuje, fenomén vlastný stereotypným reprezentáciám (Meseguer Paños & Abraham, 2025: 175).⁵

Aj tento konkrétny príklad premietnutia diskurzu o rodovej inklúzii do vyučovacieho procesu a tvorby didaktických materiálov ukazuje, že sa rodovo vyvážený prístup objavuje najmä v rámci obsahu materiálov

⁴ <<https://www.reseau-canope.fr/>>

⁵ Náš vlastný preklad originálu: [...] la bande dessinée, par son assemblage unique de textes et d'images, se révèle être un médium particulièrement efficace pour explorer et interroger les stéréotypes de genre. La visualisation immédiate des personnages et des contextes à travers les illustrations (caractéristiques physiques, tenues vestimentaires, expressions faciales et postures) permet une identification rapide des rôles de genre, alors que l'interaction entre les éléments textuels (récitatifs, dialogues) et visuels offre une profondeur d'analyse nuancée, mettant en lumière les contradictions ou les complémentarités entre ce qui est dit et ce qui est montré, inhérentes aux représentations stéréotypées.

a senzibilizácie žiakov na otázku rodových stereotypov či na otázku diverzity sexuálnych orientácií. Komiks využívajú tiež Lebrec, Diwan a Mudadeniya, ktorí ním chcú na jednej strane upriamiť pozornosť žiakov na prítomnosť nebinárnych osôb v spoločnosti, na druhej strane zaviesť do paradigmy osobných zámen nebinárne zámeno. Komiksový príbeh nastoľuje konfliktnú situáciu, v ktorej sa žiak s nebinárnou identitou predstaví pomocou zámena *iel*, čím vyvolá v triede nepohodlie, ktoré je potrebné vyriešiť (2024: 81). Vidíme teda, že v tomto prípade sa už obsah materiálu prepája aj s novým tvarom zámena. Žiaci sú takto vedení k úvahe aj o jazykovom označení rodovo inak orientovaných osôb.

Rodovo inkluzívne pravidlo alebo *didaktická technika* predstavuje z nášho pohľadu o čosi subtilnejší fenomén, ktorý môže ovplyvniť nielen samotný proces osvojovania si cudzieho jazyka, ale aj jazykové mechanizmy, ktoré sú v základe tzv. *jazykovej istoty* hovoriaceho⁶. *Inkluzívne písanie* možno napríklad vnímať tiež ako súbor nových rodovo vyvážených pravidiel písania. V rovnakom duchu uvažujú aj autorky Dister a Moreau (2024), ktoré navyše dodávajú, že tieto nové pravidlá nemajú jednotnú formu, líšia sa od príručky k príručke⁷, čo môže spôsobiť kognitívne preťaženie a jazykovú neistotu hovoriaceho.

V druhej časti článku sa teda bližšie zameriame na nové rodovo inkluzívne pravidlá tvorenia ženského rodu vo francúzštine a vplyv, ktorý môžu mať na osvojovanie si jazyka žiakmi a na jeho efektívne používanie.

Rodovo vyvážené gramatické pravidlá v kontexte výučby tvorenia ženského rodu vo francúzštine

Tvorba ženského rodu vo francúzštine vyvolávala od 80. rokov 20. storočia miestami veľmi ostrú diskusiu nielen medzi lingvistami, ale zasiahla najmä politický a ideologický diskurz. Feminizácia predovšetkým podstatných mien povolání a funkcií sa považuje v rámci politicky a ideologicky orien-

⁶ Dovolili sme si uviesť opak pojmu *jazyková neistota*, ktorý zaviedol sociolingvista William Labov v 60. rokoch 20. storočia. V zásade ide o úzkosť alebo nedostatok sebadôvery, keď hovoriaci verí, že jeho používanie jazyka nie je v súlade so zásadami a praxou, resp. si nie je istý svojimi vedomosťami a používaním slov, gramatiky, či výslovnosťou.

⁷ Napríklad v jednej príručke sa dáva ženský rod do zátvoriek, v druhej sa tento postup kritizuje a uprednostňuje sa bodka v strede (*point médian*). V inej je zasa množné číslo umiestnené za bodkou, ktorá ho oddeľuje od ženského rodu (*étudiant·e·s*), a v ďalšej sa navrhuje spojiť obe koncovky (*étudiant·es*) atď. (podľa Dister, Moreau, 2024: 6).

tovaného diskurzu za súčasť alebo prejav rodovo vyváženého jazyka, keďže vo francúzštine nebolo možné do roku 2019 oficiálne použiť ženský tvar slov, ako napríklad *autorka* [auteure/autrice], *poetka* [poétesse], *ministerka* [la ministre] alebo *profesorka* [professeure]⁸. Lingvista Cerquiglini (2018) však veľmi dôkladne rozlišuje rodovo vyvážený jazyk (inkluzívne písanie) a morfológickú feminizáciu podstatných mien, ktorá je podľa neho úplne prirodzený morfológický jav francúzštiny a v podstate všetky podstatné mená môžu mať ženský tvar. Je editorom príručky, ktorá obsahuje 2 290 podstatných mien a ich ženský tvar (Cerquiglini, 1999). Zasadil sa za to, aby sa tieto tvary vnímali ako prirodzená súčasť francúzskej morfológie bez akejkoľvek ideologickej konotácie. Rozlíšenie dvoch javov, inkluzívne písanie a tvorba ženského rodu, je z používateľského hľadiska a z hľadiska výučby francúzštiny veľmi podstatné a kľúčové.

Nové rodovo inkluzívne pravidlá tvorenia ženského rodu vychádzajú totiž práve z toho, že sa feminizácia podstatných mien povolání a funkcií vo Francúzsku automaticky spája s inkluzívnym písaním, s feministickým hnutím, so zviditeľňovaním žien a ich požiadavkami, s narušaním noriem, s otázkou nebinárnosti, s rodovou rovnosťou a pod. Aj napriek tomu, že všetky uvedené spoločenské a kultúrne výzvy sú vskutku legitímne, myslíme si, že tu ide o veľmi nešťastné zamieňanie čisto morfológických zákonitostí a princípov s problematikou rodovej inklúzie, čo môže mať dosah na výučbu francúzštiny, na jej osvojovanie a v konečnom dôsledku aj na učiteľov. Uvedieme dva príklady nového rodovo inkluzívneho pravidla tvorenia ženského rodu vo francúzštine. Pri ich analýze budeme uvažovať o žiakoch, ktorých materinský jazyk je slovenčina. Je nesporné, že materinský jazyk zohráva pri osvojovaní si cudzieho jazyka významnú úlohu.

Prvý príklad predstavuje techniku, ktorú zaviedli didaktici Manconi a Sheeren so zámerom spochybniť gramatickú tradíciu, ktorá považuje ženský rod za odvodenú alebo druhotnú formu, a teda podriadenú mužskému rodu (2020: 2). Odmietajú zároveň, že mužský tvar podstatného mena by mal predstavovať stabilnú normu, z ktorej vzniká ženský tvar. Tradičné morfológické tvorenie ženského rodu od mužského tvaru považujú za sexistické a uvažujú v tom duchu, že ovplyvňuje zároveň vnímanie postavenia ženy v spoločnosti. Navrhujú teda, aby sa postupovalo opačne, čiže *mužský tvar podstatného mena tvoria zo ženského tvaru*. Toto nové rodovo vyvážené pravidlo tvorenia gramatického rodu vo francúzštine má však relevantné využitie prakticky len z hľadiska ústneho prejavu, keďže žiaci sa naučia, že v ženskom rode vyslovíme niečo navyše (spoluhlásku), v mužskom rode tento zvuk absentuje. Čiastočne to priznávajú aj samotní autori (2020: 4).

⁸ Tento postoj zastávala primárne Francúzska Akadémia.

Z didaktického hľadiska sa nám zdá dané pravidlo problematické najmä preto, že písaná podoba francúzštiny je komplexný jav a žiak potrebuje najmä ako začiatovník francúzštinu *počuť* a zároveň *vidieť*, potrebuje teda úplne objektívne *stabilný* tvar a *stabilný* morfológický princíp tvorenia gramatického rodu, ktorý predstavuje z nášho pohľadu pripojenie koncovky k morfológicky kratšiemu tvaru. Navyše, ak zohľadníme situáciu slovenských žiakov, je potrebné skonštatovať, že v slovenčine je tvorba ženského rodu z mužského rodu v zásade jednoduchá a pravidelná, takže žiak sa môže opierať o svoj materinský jazyk a oveľa rýchlejšie si osvojiť princíp tvorby ženského rodu vo francúzštine. Zdôrazňujeme, že naše uvažovanie je čisto lingvistické a didaktické, nespochybňujeme potrebu diskusie o rodovo vyváženom jazyku. Aj napriek tomu, že technika vyššie uvedených autorov môže byť veľmi prínosná, mobilizuje a stimuluje totiž ústny aj písomný prejav, zvuky aj grafémy, jej základom je ideologický diskurz o rodovej inklúzii.

Rovnako je to aj v druhom príklade, kde Chevalier (2016) uvažuje o didaktike gramatického rodu z hľadiska francúzštiny ako materinského jazyka. Spochybňuje tiež tradičné tvorenie ženského rodu z mužského a tvrdí, že ženský tvar *nie je odvodený* z mužského, ale ide o dve samostatné slová odvodené z rovnakého základu, ktoré tvoria *doublet lexical* [lexikálnu dvojicu], napríklad:

Slovo sorcière (čarodějnice) nie je výsledkom odvodenia, kde by sa k základu sorcier pridala prípona -e. Čarodějnik a čarodějnice sú dve rôzne podstatné mená, z ktorých každé má svoj vlastný rod, a obe vznikli deriváciou, kde sa k základu sorcier pripája prípona -ier alebo prípona -ière (Chevalier 2016: 38).⁹

Opäť je potrebné uviesť, že tvoriť ženský alebo mužský tvar z koreňa slova môže predstavovať v skutku dobré mentálne cvičenie, ktoré upriami pozornosť žiaka na morfológické tvary slov ako také. Myslíme si však, že žiaci (aj rodení hovoriaci) potrebujú *záchytnú, stabilnú* formu, ktorá im umožní vytvoriť inú formu, rovnako ako pri tvorbe množného čísla, kde takouto formou je jednotné číslo alebo pri tvorbe kondicionálu, kde ňou je vo francúzštine budúci čas. Z tohto hľadiska sa žiaci opierajú o už nadobudnuté vedomosti a postupujú analogicky, porovnávajú, hľadajú podobnosti a podobné princípy fungovania jazyka, čo môže byť základom ich jazykovej istoty. Hľadať koreň slova je preto z nášho pohľadu problematické a takto po-

⁹ Náš vlastný preklad originálu: *Sorcière n'est pas le résultat d'une dérivation suffixale, où à la base sorcier s'adjoindrait un suffixe -e. Sorcier et sorcière sont deux noms différents, possédant chacun un genre propre, tous deux issus d'une dérivation suffixale sur la base sorc- à laquelle s'adjoignent le suffixe -ier ou le suffixe -ière.*

stavené rodovo vyvážené pravidlo môže vyvolať práve jazykovú neistotu. Najproblematickejší sa nám však vidí fakt, že vznik nového pravidla je motivovaný názorom, že v tradičnom ponímaní tvorenia ženského rodu môže dôjsť k vnímaniu dievčat ako takých, ktoré „prichádzajú po chlapcoch (pretože ženský rod je odvodený od mužského) a že problémy robia len dievčatá, nie chlapci (pretože ženské tvary sú nepravidelné)“ (Chevalier, 2016: 39).¹⁰

Tieto dva príklady ukazujú, ako veľmi je dôležitá otázka gramatického rodu vnímať samostatne, oddeliť ju od problematiky rodu ako sociálnej a kultúrnej kategórie, a tiež od ideologicky nastaveného diskurzu o rodovej inklúzii. Myslíme si, že tvorenie ženského rodu podstatných mien tradičným gramatickým pravidlom alebo technikou by malo byť považované z hľadiska didaktiky a lingvistiky za legitímne. Výberom tradičného pravidla, nemožno učiteľa pokladať za sexistického či netolerantného, jednoducho aj takéto pravidlo si dáva za cieľ efektívne ovládanie jazyka a v žiadnom prípade nejde o znevažovanie sexuálnej inakosti. Môže tu totiž hroziť aj to, že tieto nové gramatické pravidlá a techniky výučby jazyka prispievajú k polarizácii učiteľského zboru a rozdelenia učiteľov na rodovo citlivých a necitlivých. Nakoniec nové techniky a pravidlá môžu existujúce techniky dopĺňať a nemusia sa navzájom vylučovať, resp. ich znevažovať či pokladať za neinkluzívne.

Záver

Cieľom tohto príspevku bola úvaha o relatívne novom jave v oblasti didaktiky jazykov. Tento jav sme konkrétne pozorovali zatiaľ iba v rámci didaktiky francúzskeho jazyka. Pracovne sme si ho pomenovali rodovo inkluzívne gramatické pravidlo alebo didaktická technika. Toto pravidlo sledujeme pri výučbe tvorenia ženského rodu, resp. pri problematike výučby gramatického rodu ako takého. Vo všeobecnosti možno uviesť, že didaktici sa snažia obísť tradičný princíp tvorenia ženského rodu z mužského tvaru podstatných mien a hľadajú nový spôsob, ktorý by vyhovoval spoločenskému trendu v oblasti inkluzívnej edukácie a rodovej inklúzie. Pokúsili sme sa teda načrtnúť vzťah medzi novými morfológickými pravidlami a diskurzom o rodovej inklúzii. Keď si uvedomíme, že tvorenie ženského rodu už nie je len otázkou jazyka, gramatiky alebo morfológie, proces výučby sa stáva zložitejším a háklivejším. Znepokojujúce je najmä to, že učiteľ môže byť

¹⁰ Náš vlastný preklad originálu: les filles viennent après les garçons (puisque le féminin dérive du masculin) et que seules les filles font des difficultés, et pas les garçons (puisque les féminins sont irréguliers).

označený za rodovo necitlivého, ak sa na základe svojich odborných znalostí a potrieb svojich študentov rozhodne vysvetľovať ženský rod pomocou tradičných gramatických pravidiel, kde sa ženský tvar odvodzuje od mužského. V tomto duchu možno vnímať aj učenie generického maskulína, ktoré sa začalo vnímať v jazyku tiež ako znak neúcty voči ženám alebo sexuálnym menšinám.

Na záver by sme chceli uviesť, že používanie jazyka hovoriacimi by malo podliehať tzv. *hygiène de discours* (Cerquiglini, 2021), čo by sme mohli voľne preložiť ako jazyková empatia, inými slovami hovoriaci zvažujú, čo hovoria, v akom kontexte a situácii a prispôbajú tomu aj výber jazykových prostriedkov. Nie je teda nevyhnutné meniť spôsoby výučby gramatického rodu, odmietať ich, lebo nie sú rodovo inkluzívne, alebo sa pozastavovať nad tým, keď niekto použije generické maskulínium. Dôležité je, že v prípade potreby francúzština, ako aj slovenčina majú jazykové prostriedky na to, aby sme v reči jasne označili ženy a mužov, a zároveň je možné jazykovo zahrnúť aj osoby iných sexuálnych identít.

Internetový zdroj:

CERQUIGLINI, B. (2021). *Comment se saisir de l'écriture inclusive? Comment la langue française a-t-elle évolué au cours de l'histoire?* (plenárna prednáška, odznela 15. októbra 2021 v rámci európskeho projektu Gender-SMART, ktorého cieľom je dosiahnutie rodovej rovnosti v profesionálnej sfére), <https://www.youtube.com/watch?v=-KpXrhoJKfGw&ab_channel=Cirad> [10. 9. 2025].

Literatúra

- Académie française. (2019, October 24). *La féminisation des noms de métiers et de fonctions*. <https://www.academie-francaise.fr/actualites/la-feminisation-des-noms-de-metiers-et-defonctions> (Accessed October 24, 2025).
- Angeloff, T., & Mosconi, N. (2014). Enseigner le genre: un métier de Pénélope. *Travail, genre et sociétés*, 31(1), 21–27. <https://doi.org/10.3917/tgs.031.0021>
- Botíková, M., Jakubíková, K., Kiezková, Z., & Szapuová, M. (2014). *Rodové aspekty v etnológii*. Národný projekt, Inštitút rodovej rovnosti.
- Cerquiglini, B. (2018). *Le Ministre est enceinte. Ou la grande querelle de la féminisation des noms*. Seuil.

- Cerquiglini, B. (1999). *Femme, j'écris ton nom... Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*. La Documentation française.
- Dister, A., & Moreau, M.-L. (2024). Écrire avec des. e.s: pas si simple. Écriture inclusive et surcharge cognitive. *Circula*, 19, 3–35. <https://doi.org/10.17118/11143/21996>
- Dončevová, S. (2025). *Edukačné výzvy rodovej inklúzie alebo ako sme na tom s rodom vo výchove a vzdelávaní?* VEDA.
- Chevalier, Y. (2016). Enseigner la grammaire du genre: A propos du traitement idéologique de la langue dans les manuels scolaires de ce1. *Le français aujourd'hui*, 193(2), 33–44. <https://doi.org/10.3917/lfa.193.0033>
- Krištofová, L. (2012). Queer vo výchove a vzdelávaní. *Glossolalia*, 1(1-2), 37–47.
- Lebrec, C., Diwan, S., & Mudadeniya, S. (2024). «Students as Partners»: une approche pédagogique innovante pour un curriculum queer. *Arborescences*, 14, 72–89. <https://doi.org/10.7202/1113550ar>
- Lignon, F., et al. (2013). Étude des stéréotypes de genre dans les manuels scolaires. In C. Morin & M. Salle (Eds.), *À l'école des stéréotypes* (pp. 95–113). L'Harmattan.
- Manconi, T., & Sheeren, H. (2020). Enseigner le genre à des apprenants allophones. Réflexions et propositions didactiques pour un enseignement non sexiste du FLE. *Recherches en didactique des langues et des cultures*, 17(3). <https://doi.org/10.4000/rdlc.8278>
- Meseguer Paños, E., & Abraham, M. (2025). Enseigner l'égalité avec Barbarella: un scénario pédagogique pour la classe de FLE. *Thélème. Revista Complutense de Estudios Franceses*, 40(1), 169–178. <https://doi.org/10.5209/thel.97753>
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. (2021). *Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní*. Bratislava. <https://www.minedu.sk/30864-sk/strategia-inkluzivneho-pristupu-vo-vychove-a-vzdelavani> (Accessed September 12, 2015).
- Richard, G. (2019). *Hétéro, l'école? Plaidoyer pour une éducation anti-oppressive à la sexualité*. Éditions du remue-ménage.
- Vargicovie, V. (2022). *Nebinárna príručka*. <https://nebinarna-prirucka.netlify.app> (Accessed October 24, 2024).

Poznámka k financovaniu:

Štúdiá vznikla v rámci riešenia grantu MŠVVŠ SR VEGA 1/0142/24 *Jazyková inkluzívnosť: medzi integratívnou a reštriktívnou komunikáciou.*

Kontakt:

Mgr. Zuzana Puchovská, PhD.

Katedra romanistiky

Filozofická fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

Department of Romance Studies

Faculty of Arts

Comenius University Bratislava

Email Address: zuzana.puchovska@uniba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4653-6241>